

ГУМОР ЯК ОБ'ЄКТ ПОЛІТОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті розглядаються особливості політологічного аналізу гумору, його місце і роль в концепті політичної культури. Наводяться особливості використання гумору в політичній площині, види та функції, окреслені в західній та українській історіографії. Аналізується місце гумор в концепті «сміхової культури» за М. Бахтіним, а також пропонується формула, яка демонструє інструментальну функціональність гумору, а саме – гумор влади, влада гумору. Пропонується класифікація політологічних досліджень гумору за об'єктно-суб'єктивним критерієм.

Ключові слова: гумор, політичний гумор, політична культура, політичний дискурс.

DOI 10.34079/2226-2830-2023-13-35-36-120-129

Сміх та гумор відіграє важливу роль в усіх сферах людського життя, зокрема у політичній. З античних часів він виступав, з одного боку, інструментом політики, а з іншого – рефлексією на політичні явища та події, що може бути представлено у формулі взаємодії – гумор влади, влада гумору. Разом з тим, феномен гумору потрапив у фокус суто політологічних досліджень не так щоб і давно. Традиційно гумор виступав об'єктом дослідження лінгвістики, психології, антропології, частогусто філософії та соціології, але в якості переважно механізмів, які викликають сміх – людина, що сміється. Водночас, саме політичний аналіз дає можливість досліджувати контекст жарту, ситуацію, яка його створила, переводити гумор в площину рефлексій з приводу подій політичного життя: особливості ставлення до політичної системи, уявлення про неї, активність, участь тощо. Мабуть звідси і загальновідомий парадокс: чим складніша соціально-економічна чи політична ситуація, тим більше вона породжує жартів.

Традиції народної сміхової культури, сміхові практики, які є одним зі складових менталітету українського народу (Калакура, Рафальський та Юрій, 2017, с. 37), під впливом міської, медійної культури та новітніх технологій зазнали суттєвого розвитку та претендують на одне з провідних місць в межах української культури, зокрема політичної (Столяр, 2020, с.87).

Сьогодні політика нашої держави – це війна. Війна не тільки за існування України, життя та свободу її громадян, війна за демократичні цінності та свободу, яку вони обрали та платять за це величезну ціну, захищаючи від агресора увесь демократичний світ. Гумор під час війни виконує дві базові функції: є одночасно і стратегією виживання (сміятись, щоб не плакати), і потужною інформаційною зброєю.

Отже, значення гумору як позасистемної компоненти політичних процесів, а з іншого, як інструменту участі в ньому громадян спонукає авторку пропонувати його багаторівневе політологічне дослідження.

Метою статті є визначення об'єктно-предметного поля гумору в політологічних дослідженнях, виявлення його місця та ролі у політичній культурі суспільства.

Об'єктно-предметне поле дослідження вимагає міждисциплінарного підходу та враховування ступіню розробки теми у поєднанні концептів політичної та сміхової культури з використанням аналітично-синтетичного методу дослідницького дискурсу. Проблемний критерій аналізу дає можливість простежити еволюцію категорії «гумор», «політичний гумор», його змістовне навантаження у формулі взаємодії «гумор влади, влада гумору».

Гумор відбиває ціннісно-мотиваційний рівень політичної культури (Панов та ін., 2005, с. 125). Тобто той, що визначає ставлення до органів державної влади, політичних партій, інших складових політичної системи, що ретранслюються за допомогою символів.

Також, гумор виступає елементом політичної ідентифікації та самоідентифікації, що на думку дослідниці політичної культури А. Рудневої (2012, с.174) є тим рівнем політичної культури, що відображає оцінювальне ставлення до різних політичних об'єктів.

Як слушно зазначає О. Рудакевич (2010, с. 117), політична культура досліджується на основі двох істотно відмінних підходів. Перший підхід використовує концептуальні погляди Г.Алмонда та його послідовників (Алмонд та Верба, 1963), які розглядають політичну культуру як сукупність політичних орієнтацій громадян держави. При такому визначенні етнонаціональний аспект проблеми залишається поза межами дослідницького інтересу. У другому підході акцент робиться на аналіз соціетальних проявів культури народу: національних політичних традицій, символів, стереотипів мислення і поведінки, міфів, національної ідеї, впливу ментальності та національного характеру на політичну культуру. Саме в контексті другого підходу, гумор знаходить своє місце в якості символічно-знакової складової політичної культури, яка на думку Дж. Томпсона (1990, с. 165) дозволяє громадянам взаємодіяти зі сферою владних відносин. А також, як частина національної культури, один з компонентів культурного життя суспільства, згідно з засновником парадигми сміхової культури А. Бахтіним (1990, с.264).

Гумор виступав об'єктом наукового осмислення з часів античності, ще Платон у сьомій книзі «Законів» писав, що «без комічного не можна пізнати серйозного». Аристотель у «Поетиці» зазначав, що гумор – це ідеальний інструмент для дискредитації свого опонента. Зігмунд Фрейд вважав, що гумор виникає з відчуття переваги або безглуздості, тоді ж як Марк Твен гадав, що його прихованим джерелом є не радість, а смуток (Демичева, 2019, с. 183).

У середні віки особливість використання гумору була пов'язана зі страхом перед руйнівною силою сміху і його загрозою святості влади. І тому він прийняв форму пародійного іносказання, що вносить в серйозний порядок соціальних і політичних норм сміх і веселощі. Політика в цьому випадку сприймається і як видовище, і як гра (Бахтін, 1990, с.129).

Проте лише в ХХ столітті дослідники починають вивчати проблему комічного в історичній та політичній площині.

Як зазначають грецькі дослідники В. Тсакона та Д. Попа (2011, с. 24) –гумор та політика суспільні явища і обидва будуються на гнучкому мисленні. Політика – це, крім усього іншого, вираження позиції. І гумор дає політику можливість переконати інших, використовуючі додаткові інструменти впливу, що включають емоції та інші психологічні ефекти. Те, чого політики не можуть досягти силою раціональних аргументів, вони можуть досягти за допомогою гумору.

У своїй роботі «Гумор, медіа та публічний дискурс: приклад гумору та політики» О. Кайям (Kayam, Sover and Galily, 2014) виводить наступні особливості використання гумору в політичній площині.

Перше, це те, що гумор за своєю природою є критичним. Кожен вислів, незалежно від його змісту, має елемент критики, який говорить про те, що гуморист або той, хто сміється у відповідь на гумор, висловлює позицію щодо об'єкта гумору.

Гумор за своєю суттю не є агресивним, а навіть якщо він є агресивним, то агресивність приховується або пом'якшується гумористичною структурою. Критика, яка виражається в гуморі, така, що, сторони (об'єкт гумору та той, хто його озвучує) відчують себе в безпеці, бо враховують соціальне середовище, в якому жарти, ймовірно, будуть прийнятними.

Друга особливість гумору полягає в тому, що він є хорошим засобом подолання когнітивних бар'єрів і дозволяє повідомленню проникнути до свідомості адресата. Той, хто використовує гумор, сприймається як людина позитивна і доброзичлива, з якою безпечно бути поруч. Таким чином, гумор змушує людину відкривати свої когнітивні бар'єри та сприймати повідомлення, які б в іншій манері, без гумору не сприймалися би.

Використання людиною гумору говорить про її здатність бути креативною та гнучкою, критично мислити та справлятися з важкими ситуаціями у позитивному ключі. Все це – бажані риси, які характеризують сучасного політика та надають йому перевагу серед потенційних виборців.

Як стверджує професор публічної політики Університету Джорджа Мейсона Джеремі Маєр (Maier, 2007), гумор дозволяє політикам проявити певну індивідуальність. Він наводить приклади Ела Гора та Боба Доула, які ніколи не використовували гумор в своїй комунікації, через що не мали можливості продемонструвати свою людяність.

На думку Зігмунда Фрейда (1989) та інших теоретиків гумору, гумор може поділятися на дві основні категорії залежно від наміру оповідача. Це «цілеспрямований» та «невинний». Теодор Вішер назвав останню категорію «абстрактним» гумором. Чарльз Грюнер (Gruner, 1997, с.183) називав «невинний» гумор просто «гумором». У будь-якому випадку гумор розділяють на подібні групи більшість дослідників.

Окреме місце гумор займає в парадигмі «сміхової культури», засновником якої є М. М. Бахтін (1990). Її основною характеристикою є всенародність, що створювала зовсім іншу сферу життя (веселощі, карнавали, маскаради, переодягання тощо). Вона існувала окремо від тодішньої впливової релігії та політики та була їх протиставленням. М. М. Бахтін поділяє усі прояви народної сміхової культури на три основних види:

- 1) Обрядово-видовищні форми, до яких відносяться святкування різного типу та майданно-сміхові дійства;
- 2) Словесні сміхові (у тому числі й пародійні) твори різного роду;
- 3) Різні форми та жанри фамільярно-майданної мови (лайки, божба, клятва, народні блазони).

Усі ці види є різними за своєю формою, але спільною ознакою є сміховий аспект сприйняття світу.

Що стосується місця гумору в політологічних дослідженнях, то наукові праці з цього питання можна розділити на кілька груп за об'єктно-суб'єктним критерієм, де гумор є або інструментом, або чинником, відповідно до наведеної вище формули – гумор влади, влада гумору.

Переважає більшість досліджень зосереджується на політичних лідерах і способах, на тому як вони застосовують гумор у своїх промовах, а також на механізмах використання гумору у політичній боротьбі та комунікації з виборцями. Традиційно, інтерес дослідників викликають телешоу та друковані ЗМІ, а також використання гумору у соціальних медіа. До таких робіт можна віднести Дж. Моррел (Morreall, 2015), С. Лічет (Lichter, Baumgartner and Morris, 2015), Дж. Баугатнер (Baumgartner, 2007), Дж. Моран (Moran, 2009), І. Верхулсдонк (Verhulsdonk, Nai and Karp, 2021), Дж. Томпсон (Tompson, 1990) та інші.

Інша група досліджень більш детально вивчає взаємодію політики та гумору, окреслюючи механізми використання гумору під час процесів прийняття рішень або виборів. Дослідники вивчають реальні політичні кейси, стверджуючи, що гумор може збільшити популярність політиків шляхом висвітлення їх персональних якостей, але в той же час жарти, вміщені у негативний контекст або жарти на делікатні теми приватного життя можуть серйозно зашкодити політичній кар'єрі. Це роботи Дж. Бентон (Benton, 1998), Дж. Вебб (Webb, 1981), Дж. Комптон (Compton, 2008), О. Кайям (Kayam, Sover and Galily, 2014), М. Гарріс (Harris, 2009) та інші.

Також досліджується, як гумор може використовуватися в політичних акціях, протестах та різних формах політичної активності та ненасильницького опору. Аналізується роль гумору в якості інструменту пропаганди та контрпропаганди. Це роботи М. Соренсена (Sorensen, 2014), Д. Гамбле (Gamble, 2004), Дж. С. Баумгатнера (Baumgartner, 2007), П. Вонга (Wong, 2003) та інших.

До окремої групи можна віднести дослідження в галузі безпеки, де аналізується роль гумору у критичні періоди, які можна охарактеризувати як «соціальна травма» за П. Штомпою (2010, с. 484). У таких дослідженнях характеризуються компенсаторні функції гумору: зняття стресу, мобілізація, соціалізація, перевага над ворогом та інші аспекти.

З точки зору державної безпеки та використання гумору в якості стратегічної комунікації слід відзначити звіт для Центру стратегічних комунікацій НАТО, підготовлений групою вчених на чолі з З. Озоліна та І. Аустерс «Гумор як інструмент комунікацій» (Ozolina and Austers, 2017). Також інтерес представляють роботи М. Розбарт (Rothbart, 1996), В. О'Коннел (O'Connell, 1996) та інших.

У всіх цих групах є дослідження-кейси, присвячені специфіці гумору та жартам в житті суспільства та їх місцю в політичній культурі різних країн: Наприклад, це Д. Моран «Почуття гумору Джорджа Вашингтона» (Moran, 2009), І. Ньювенхейс «Стежка бунтарства: голландський політичний гумор 1780-х років» (Nieuwenhuis, 2016), Дж. Брассет і А. Саттон «Сатира в Британії, сучасна політика» (Brassett and Sutton, 2017), Хеллі Б. «Гумор і цинізм у Німецькій Демократичній Республіці» (Heili, 2013), С. Тобін «Гумор і держава на Близькому Сході» (Tobin, 2014) та багато інших.

Інтерес до дослідження гумору в політиці та його активізація у науковому дискурсі, як правило, обумовлюються своєрідною реакцією суспільства на ті чи інші події суспільного, міжнародного життя, переробляючи їх за допомогою гротескно-комічних жанрів. Разом з тим, є приклади, коли саме гумор перетворювався на суб'єкт тих чи інших політичних ситуацій, що привертало до нього увагу та створювало нову хвилю досліджень. Прикладом може бути опублікування в 2015 році в данській газеті «Jyllands-Posten» карикатури із зображенням пророка Мухаммеда, що викликало обурення серед мусульман і призвело до масових заворушень, а також спровокувало напад на офіс французького сатиричного

журналу «Charlie Hebdo». Спеціальне видання німецького Міжнародного журналу дослідження гумору «HUMOUR» опублікувало серію статей, де обговорюються різні аспекти гумору, його межі, виклики демократичним суспільствам та його міжнародний вплив (Kayam, Sover and Galily, 2014).

Бурхливий розвиток комунікацій створив багато мережевих феноменів, одним з яких став «мережевий гумор», зокрема й політичний. Разом з тим, культура – і політична, і сміхова, а звідси і політичний гумор – національно та історично детерміновані. Вітчизняний науковий дискурс, як і узагалі «пострадянський», широко вживає поняття «політичний гумор» при вміщенні його у політичний контекст. Це дослідження О. Ненько (2010), В. Самохіна (2010), О. Омельчук (2013), А. Демичева (2019), Г. Денисюк (2011) та інші. Варто зазначити, що в західних дослідженнях термін «політичний гумор» практично не використовується, там гумор розглядається як інструмент політики за концептом: гумор влади, влада гумору. В той час як вітчизняні науковці, використовуючи конструкцію «політичний гумор» намагаються дослідити це явище в комплексі, окреслити його функції, об'єктно-предметне поле, мету та види (анекдот, сатира, іронія, карікатура, шарж, мем і т.д.) (Демичева, 2019, с.97). Також особлива увага приділяється гумору, як елементу комунікативної стратегії суспільства (оціночна, критична, демократизаційна функції), що дозволяє проаналізувати це багатофункціональне явище в історичній перспективі.

Як ми бачимо з наукової рефлексії щодо місця та ролі гумору в сучасній політиці, з одного боку, він виступає засобом осмислення політичної влади, в якому відображаються актуальні з погляду суспільства політичні процеси, події та персоналії. З іншого боку, гумор досліджується як елемент іміджу та комунікації політиків, певна політична технологія. І, як ми бачимо, західні дослідники віддають перевагу дослідженням-кейсам, вивчаючи практичні можливості використання гумору політиками, його властивості, функції, наслідки для політичних кампаній. У той час, як українські дослідники віддають перевагу аналізу гумору (або «політичного гумору») в контексті політичної культури, в тій її інтерпретації, де гумор виступає частиною національної культури, а отже й елементом політичної самоідентифікації, засобом осмислення та інтерпретації політичних подій.

Бібліографічний список

- Алмонд, Г. А. та Верба, С., 1963. *Гражданская культура и стабильность демократии*. [online] Доступно: <http://www.civisbook.ru/files/File/1992-4-Almond_Verba.pdf> (Дата звернення 6 березня 2023).
- Бахтин, М. М., 1990. *Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса*. 2-е изд. Москва: Худож. лит.
- Демичева, А. В., 2019. Сучасний політичний гумор як поліфункціональне явище. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса, сер.: Політичні науки*, 4, с. 96–112.
- Денисюк, С. Г., 2011. Гумор як політико-комунікативна технологія. *Політологічний вісник. Зб-к наук. праць*, 57. Київ : ІНТАС.
- Калакура, Я. С., Рафальський, О. О. та Юрій, М. Ю., 2017. *Ментальний вимір української цивілізації*. Київ : Генеза.
- Ненько, О., 2010. Гумористичний дискурс як поле конструювання політичної ідентичності. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*, 1, с. 76–84.

- Омельчук, І., 2013. Політичний гумор як автопоетичний елемент еволюції соціальних структур системи демократичного державотворення. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*, 2, с. 109–113.
- Панов, М., Герасіна, Л., Журавський, В. та ін., 2005. *Політологія: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.* Київ: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре».
- Рудакевич, О.М., 2010. Концептуальні погляди Г. Алмонда на політичну культуру нації. *Нова парадигма*, 96, с. 116–125.
- Руднева, А., 2012. Анатомія політичної культури: структурно-функціональна модель. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Питання політології»*, 1007, с. 173–177.
- Самохіна, В., 2010. Гумор у політиці (на матеріалі промов Б. Обама). *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*, 897, с. 114-120.
- Столяр, М. Б., 2020. Сучасна українська сміхова культура: традиції та інновації. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки»*, 62, с. 86–92.
- Фрейд, З., 1989. *Остроумие и его отношение к бессознательному*. Москва : Просвещение.
- Штомпка, П., 2010. *Социология. Анализ современного общества. Глава 2: Травма социальных изменений*. Москва, с. 472-492.
- Baumgartner, J.C., 2007. *Humor on the next frontier: youth, online political humor, and the JibJab effect*. *Social Science Computer Review*, 25, pp. 319–338.
- Benton, G., 1998. *The Origins of the Political Joke*. In: Powell C., Paton G.E.C. ed. London, 85 p.
- Brassett, J. and Sutton, A., 2017. *British satire, everyday politics: Chris Morris, Armando Iannucci and Charlie Brooker* [online] 19(2), pp.245–262. Available at: <https://warwick.ac.uk/fac/soc/pais/people/brassett/british_satire.pdf> [Accessed 6 March 2023].
- Compton, J., 2008. *More Than Laughing? Survey of Political Humor Effects Research*. *Laughing Matters: Humor and American Politics in the Media Age*. In: Jody C. and Jonathan S.M. ed. New York : Routledge, pp. 39-63.
- Gamble, D. 2004. *Funnyman Reagan: Humor Glowed From His Soul*. [online] Available at: <<https://www.nationalreview.com/2004/06/funnyman-reagan-doug-gamble/>> [Accessed 26 January 2023].
- Gruner, R.C., 1997. *The Game of Humor: A Comprehensive Theory of Why We Laugh*. New Brunswick. NJ: Transaction Publishers, 204 p.
- Harris, K., 2009. *The Political Application of Humor*. Syracuse University Honors Program Capstone Projects. [online] Available at: <https://surface.syr.edu/honors_capstone/497> [Accessed 6 March 2023].
- Heili, B.J., 2013. *Humor and Cynicism in the German Democratic Republic*. [online] Available at: <bit.ly/3YIS11n> [Accessed 6 March 2023].
- Kayam, O., Sover, A. and Galily, Y., 2014. *Humor, media and the public discourse: a case study of humor and politics*. [online] Available at: <bit.ly/3mwpX7L> [Accessed 6 March 2023].
- Lichter, S.R., Baumgartner, J.C. and Morris, J.S. 2015. *Politics is a Joke! How TV Comedians Are Remaking Political Life*. New York: Westview Press, 211 p.
- Mayer, J., 2007. *How Funny Should Politicians Be?* [online] Available at: <<https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=7061245>> [Accessed 6 March 2023].

- Moran, D.N., 2009. *George Washington's Sense of Humor. Revolutionary War Archives. Sons of Liberty Chapter : Sons of the American Revolution.*
- Morreall, J., 2015. *Humour and the Conduct of Politics.* In: S. Lockyer and M. Pickering ed. London, 16 p.
- Nieuwenhuis, I., 2016. Performing rebelliousness: Dutch political humor in the 1780s. *HUMOR*, 0076, pp 33-45.
- O'Connell, W.E., 1996. *Freudian Humour: The Eupsychia of Everyday Life.* Humor and Laughter: Theory, Research, and Applications. In: Antony J., Chapman H. and Hugh C. ed. New Brunswick : Transaction Publishers, pp. 313-329.
- Ozolina, Z. and Austers, I., 2017. *StratCom laughs. In search of an analytical framework.* NATO Strategic Communications Centre of Excellence. Riga, 157 p.
- Rothbart, M.K., 1996. *Incongruity, Problem-Solving and Laughter.* Humor and Laughter: Theory, Research, and Applications. In: Antony J., Chapman H. and Hugh C. ed. New Brunswick: Transaction Publishers, pp. 37-54.
- Sorensen, M.J., 2014. *Humorous Political Stunts: Nonviolent Public Challenges to Power.* [online] Available at: <<https://commonslibrary.org/humorous-political-stunts-nonviolent-public-challenges-to-power/>> [Accessed 6 March 2023].
- Tobin, S., 2014. *Understanfing today's middle east.* [online] Available at: <bit.ly/3SVgbPq> [Accessed 6 March 2023].
- Tompson, J., 1990. *Ideology and Modern Culture.* Cambridge: Polity Press.
- Tsakona, V. and Popa, D. 2011. *Studies in political humour: In between political critique and public entertainment.* Amsterdam : John Benjamins.
- Verhulsdonk, I, Nai, A. and Karp, A., 2021. *Are Political Attacks a Laughing Matter? Three Experiments on Political Humor and the Effectiveness of Negative Campaigning.* [online] Available at: <<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/10659129211023590>> [Accessed 15 January 2023].
- Webb, J. 1981. Political uses a humor. *Institute of General Semantics*, 38(1), pp. 35–50.
- Wong, P., 2003. *Humor and laughter in war time.* [online] Available at: <<https://www.meaning.ca/article/humor-and-laughter-in-wartime/>> [Accessed 6 March 2023].

References

- Almond, G.A. and Verba, S., 1963. *Grazhdanskaya kultura i stabilnost demokratii [Civic culture and stability of democracy].* [online] Available at: <http://www.civisbook.ru/files/File/1992-4-Almond_Verba.pdf> [Accessed 6 March 2023]. (in Russian).
- Bakhtin, M.M., 1990. *Tvorchestvo Fransua Rable i narodnaya kultura srednevekovya i Renessansa [The work of Francois Rabelais and the folk culture of the Middle Ages and the Renaissance].* 2-e izd. Moskva: Khudozh. lit., 543 s. (in Russian).
- Baumgartner, J.C., 2007. *Humor on the next frontier: youth, online political humor, and the JibJab effect.* *Social Science Computer Review*, 25, pp. 319–338.
- Benton, G., 1998. *The Origins of the Political Joke.* In: Powell C., Paton G.E.C. ed. London, 85 p.
- Brassett, J. and Sutton, A., 2017. *British satire, everyday politics: Chris Morris, Armando Iannucci and Charlie Brooker* [online] 19(2), pp. 245–262. Available at: <https://warwick.ac.uk/fac/soc/pais/people/brassett/british_satire.pdf> [Accessed 6 March 2023].
- Compton, J., 2008. *More Than Laughing? Survey of Political Humor Effects Research.* Laughing Matters: Humor and American Politics in the Media Age. In: Jody C. and Jonathan S.M. ed. New York : Routledge, pp. 39-63.

- Demycheva, A. V., 2019. Suchasnyi politychnyi humor yak polifunktsionalne yavyshe [Modern political humor as a multifunctional phenomenon]. *Visnyk Donetskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stusa, ser.: Politychni nauky*. 4, c. 96–112. (in Ukrainian).
- Denysiuk, S. H., 2011. Humor yak polityko-komunikatyvna tekhnolohiia [Humor as a political and communicative technology]. *Politolohichnyy visnyk. Zb-k nauk. Prats*, 57. Kyiv: INTAS. (in Ukrainian).
- Freyd, Z., 1989. *Ostroumie i ego otnoshenie k besoznatelnomu [Wit and its relation to the unconscious]*. Moskva: Prosveshchenie, 288 s. (in Russian).
- Gamble, D. 2004. *Funnyman Reagan: Humor Glowed From His Soul*. [online] Available at: <<https://www.nationalreview.com/2004/06/funnyman-reagan-doug-gamble/>> [Accessed 26 January 2023].
- Gruner, R. C., 1997. *The Game of Humor: A Comprehensive Theory of Why We Laugh*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, 204 p.
- Harris, K., 2009. *The Political Application of Humor*. Syracuse University Honors Program Capstone Projects. [online] Available at: <https://surface.syr.edu/honors_capstone/497> [Accessed 6 March 2023].
- Heili, B. J., 2013. *Humor and Cynicism in the German Democratic Republic*. [online] Available at: <bit.ly/3YIS11n> [Accessed 6 March 2023].
- Kalakura, Ya.S., Rafalskyi, O.O. and Yurii, M.Iu., 2017. *Mentalnyi vymir ukrainskoi tsyvilizatsii [The mental dimension of Ukrainian civilization]*. Kyiv: Heneza. (in Ukrainian).
- Kayam, O., Sover, A. and Galily, Y., 2014. *Humor, media and the public discourse: a case study of humor and politics*. [online] Available at: <bit.ly/3mwp7L> [Accessed 6 March 2023].
- Lichter, S.R., Baumgartner, J.C. and Morris, J.S. 2015. *Politics is a Joke! How TV Comedians Are Remaking Political Life*. New York: Westview Press, 211 p.
- Mayer, J., 2007. *How Funny Should Politicians Be?* [online] Available at: <<https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=7061245>> [Accessed 6 March 2023].
- Moran, D.N., 2009. *George Washington's Sense of Humor. Revolutionary War Archives*. Sons of Liberty Chapter : Sons of the American Revolution.
- Morreall, J., 2015. *Humour and the Conduct of Politics*. In: Lockyer S. and Pickering M. ed. London, 16 p.
- Nenko, O., 2010. Humorystychnyy diskurs yak pole konstruiuvannia politychnoi identychnosti [Humorous discourse as a field of political identity construction]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, 1, s. 76–84. (in Ukrainian).
- Nieuwenhuis, I., 2016. Performing rebelliousness: Dutch political humor in the 1780s. *HUMOR*, 0076, pp 33-45.
- O'Connell, W.E., 1996. *Freudian Humour: The Eupsychia of Everyday Life*. Humor and Laughter: Theory, Research, and Applications. In: Antony J., Chapman H. and Hugh C. ed. New Brunswick : Transaction Publishers, pp. 313-329.
- Omelchuk, I., 2013. Politychnyi humor yak avtopoetychnyi element evoliutsii sotsialnykh struktur systemy demokratychnoho derzhavotvorennya [Political humor as an autopoietic element of the evolution of social structures of the democratic state-building system]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia, pedahohiky ta psykholohii*, 2, s. 109-113. (in Ukrainian).

- Ozolina, Z. and Austers, I., 2017. *StratCom laughs. In search of an analytical framework*. NATO Strategic Communications Centre of Excellence. Riga, 157 p.
- Panov, M., Herasina, L., Zhuravskyĭ, V. ta in., 2005. *Politolohiia: pidruch. dlia stud. yuryd. spets. vyshch. navch. zakl. [Political science: understudy. for students law special higher education institutions]* Kyïv: Kontsern «Vydavnychyĭ Dim «In Yure», 348 c. (in Ukrainian).
- Rothbart, M.K., 1996. *Incongruity, Problem-Solving and Laughter*. Humor and Laughter: Theory, Research, and Applications. In: Antony J., Chapman H. and Hugh C. ed. New Brunswick: Transaction Publishers, pp. 37-54.
- Rudakevych, O.M., 2010. Kontseptualni pohliady H. Almonda na politychnu kulturu natsii [H. Almond's conceptual views on the political culture of the nation]. *Nova paradyhma*, 96, s. 116-125. (in Ukrainian).
- Rudnieva, A., 2012. Anatomiiia politychnoi kultury: strukturno-funktsionalna model [Anatomy of political culture: a structural-functional model]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina, seriia «Pytannia politolohii»*, 1007, s. 173-177. (in Ukrainian).
- Samokhina, V., 2010. Humor u politytsi (na materialy promov B. Obamy) [Humor in politics (on the material of B. Obama's speeches)]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina*, 897, s. 114-120. (in Ukrainian).
- Shtompka, P., 2010. *Sotsiologiya. Analiz sovremennogo obshchestva. T Wit and its relation to the unconscious ravma sotsialnykh izmeneniy [Sociology. Analysis of modern society. Chapter 2: The Trauma of Social Change]*. Moskva, s. 472-492. (in Russian).
- Sorensen, M.J., 2014. *Humorous Political Stunts: Nonviolent Public Challenges to Power*. [online] Available at: <<https://commonslibrary.org/humorous-political-stunts-nonviolent-public-challenges-to-power/>> [Accessed 6 March 2023].
- Stoliar, M.B., 2021. Suchasna ukrainska smikhova kultura: tradytsii ta innovatsii [Modern Ukrainian laughing culture: traditions and innovations]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriia «Teoriia kultury i filosofiiia nauky»*, 62, s. 86-92. (in Ukrainian).
- Tobin, S., 2014. *Understanfing today`s middle east*. [online] Available at: <bit.ly/3SVgbPq> [Accessed 6 March 2023].
- Tompson, J., 1990. *Ideology and Modern Culture*. Cambridge: Polity Press.
- Tsakona, V. and Popa, D. 2011. *Studies in political humour: In between political critique and public entertainment*. Amsterdam : John Benjamins.
- Verhulsdonk, I, Nai, A. and Karp, A., 2021. *Are Political Attacks a Laughing Matter? Three Experiments on Political Humor and the Effectiveness of Negative Campaigning*. [online] Available at: <<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/10659129211023590>> [Accessed 15 January 2023].
- Webb, J. 1981. Political uses a humor. *Institute of General Semantics*, 38(1), pp. 35–50.
- Wong, P., 2003. *Humor and laughter in war time*. [online] Available at: <<https://www.meaning.ca/article/humor-and-laughter-in-wartime/>> [Accessed 6 March 2023].

Стаття надійшла до редакції 10. 03. 2023 р.

HUMOR AS A SUBJECT OF POLITICAL RESEARCH

The article examines the peculiarities of the political analysis of humor, its place, and its role in the concept of political culture. It is noted that humor is a component of the mentality of the Ukrainian people. It reflects the value-motivational level of political culture. That level determines the attitude towards government authorities, political parties, and other components of the political system which are relayed with the help of symbols.

The article explores the place of humor in the concept of «laughter culture», according to M. Bakhtin. The author describes forms and types of «laughter culture», and functions that were an element of the desacralization of power, according to this concept.

The author proposes humor features in the political sphere and its types and functions outlined both in Western and Ukrainian historiography. It is noted that Western researchers hardly use the concept of «political humor». In most cases, they talk about the peculiarities of the use of humor by politicians. The role and place of humor in politicians' speeches, the use of humor in political actions, protests, and various forms of political activism. They analyze political cases and specifics of humor in different countries.

The author presents the concept: humor of power, the power of humor, which reflects the possibility of its usage for political purposes (both by politicians and society).

At the same time, Ukrainian researchers consider humor a complex phenomenon, outlining its functional features, using «political humor» frame.

The author proposes a classification of political science studies of humor according to the object-subject criterion. The author presents the following classification: studies devoted to political leaders and humor in political speeches; studies devoted to the forms of humor in political activity and the role of humor as a tool of propaganda and counter-propaganda; studies dedicated to humor as a tool of strategic communications; security studies - humor during armed conflicts; case studies devoted to the place of humor in different countries.

Keywords: *humor, political humor, political culture, political studies.*